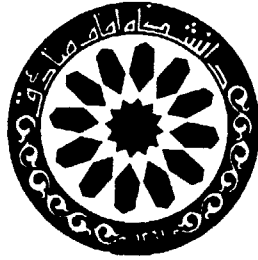

تقدیر
ببرجمین! بزرگوار!

۴۰۹۷۲

کتابخانه مرکزی دانشگاه امام صادق (ع)

شماره ثبت ۱۷۸
شماره ۴

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

دانشکده الهیات و معارف اسلامی و ارشاد

راهنمای کتابخانه مرکزی امام صادق (ع)

۱۳۸۱ / ۲ / ۲۰

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد الهیات (گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی)

رشوه در فقه شیعه با بررسی تطبیقی در قانون مجازات اسلامی

حسین فاضلی هریکندی

۴۰۹۷۲

استاد راهنما:

جناب حجة الاسلام والسلمین غلامرضا مصباحی مقدم

تابستان ۱۳۸۰

۴۰۹۷۲

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

دانشکده الهیات و معارف اسلامی و ارشاد

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد الهیات (گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی)

رشوه در فقه شیعه با بررسی تطبیقی در قانون مجازات اسلامی

حسین فاضلی هریکندی

استاد راهنما:

جناب حجة الاسلام والسلمین غلامرضا مصباحی مقدم

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر روشنعلی شکاری

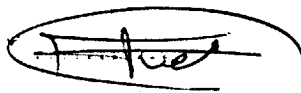
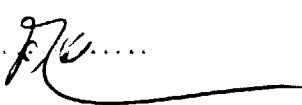
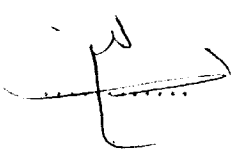
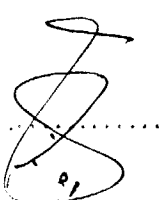
تابستان ۱۳۸۰

۴۰۹۷۲

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری،
ترجمه، اقتباس و... از این پایان نامه کارشناسی ارشد
برای دانشگاه امام صادق علیه السلام محفوظ است. نقل
مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

تأییدیه اعضای هیأت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیأت داوران نسخه نهایی پایان نامه آقای حسین فاضلی هریکندی ^{۷۴۳۰۸۷۵۱۶} تحت عنوان رشوه در فقه شیعه با بررسی تطبیقی در قانون مجازات اسلامی را از نظر شکل و محتوای بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیوسته پیشنهاد می کنند.

محل امضاء	رتبه علمی	نام و نام خانوادگی	اعضای هیأت داوران
	استاد یار	جناب حجه الاسلام والمسلمین آقای غلامرضا مصباحی مقدم	(۱) استاد راهنما :
	استاد یار	جناب آقای دکتر روشنعلی شکاری	(۲) استاد مشاور :
	استاد یار	جناب آقای دکتر حسین هوشنگی	(۳) نماینده شورای تحصیلات تکمیلی دانشکده :
	استاد یار	(۱) جناب حجه الاسلام والمسلمین آقای سعید رجحان	(۴) اساتید ناظر :

تقدیم به :

آفرین سفیر الهی، منادی تومید و یکتاپرستی و
اشرف مخلوقات عالم پیامبر گرامی اسلام حضرت
محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله و سلم.

تشکر و قدردانی:

از همه اعضاء خانواده، به خصوص پدر و مادر عزیز خود و همسر و نیز داماده آقای میرنیا که همواره حامی و مشوق اینجانب در طول تحصیل بوده‌اند و همچنین از مسئولان و استادهای دانشگاه امام صادق علیه السلام تشکر می‌کنم.

لازم است که سپاس ویژه خود را نیز تقدیم همسر عزیزم نمایم که نامهربانیهای من را در دوران تحصیل با صبر و تحمل خویش رنگ مهربانی و خوبی دادند.

چکیده

اگر چه نسبت به حرمت رشوه در دین اسلام اختلاف نظری وجود ندارد منتها در تبیین ماهیت و موضوع آن میان فقهای شیعه اختلاف نظر وجود دارد. برخی رشوه را اعطاء چیزی به قاضی جهت قضاوت و دادرسی میان متخاصمین می‌دانند لیکن با استناد به ادله حرمت رشوه می‌توان گفت که موضوع آن اختصاص به قضاء ندارد بلکه شامل اعطاء وجه یا مال به عامل و کارمند حکومت نیز می‌گردد. اخذ رشوه از سوی مرتشی اگر چه برای انجام امر باطلی نباشد، حرام است و جواز اعطاء رشوه از سول راشی تنها در صورتی است که وی برای رسیدن به حق خویش مضطر در پرداخت رشوه باشد. رشوه علاوه بر اعطاء و اخذ وجه یا مال به صورت مستقیم و به عنوان رشوه می‌تواند به صورت غیر مستقیم و در پوشش هبه و یا معاملات صوری و محاباتی نیز باشد. در حقوق جزای ایران اعطاء وجه یا مال به کارمند دولت جهت انجام یا عدم انجام کاری که مربوط به وظیفه است، از مصادیق رشوه می‌باشد. اگر چه در فقه شیعه برای رشوه دهنده و رشوه گیرنده و واسطه در امر رشا و ارتشاء مجازاتی پیش بینی نشده است لکن مجازاتی که در قوانین جزایی ایران نسبت به عاملین رشوه پیش بینی شده، تعزیر شرعی است و لذا منعی از جهت شرع ندارد. مرتشی مالک مالی که به عنوان رشوه دریافت کرده نمی‌شود بنابراین باید عین آنرا به راشی مسترد دارد و در صورت تلف عین ضامن آن از مثل یا قیمت می‌باشد.

کلمات کلیدی:

رشوه - فقه شیعه - حقوق جزا - راشی - مرتشی

نبذة:

و لو أن ليس هناك خلاف بين الفقهاء حول تحريم الرشوة في الاسلام، إلا ان وردت الخلافات في تفسير الموضوعي للرشوة و ماهيتها عند فقهاء الشيعة. عرف بعضهم ان الرشوة اعطاء شيء ما للقاضي لقضائه بين شخصين تنازعا في شيء. أما نظراً لتوثيق هولاء تحريمها بالادلة الواردة في تحريم الرشوة، لا يختص الموضوع بالقضاء فقط بل يشمل تقديم و تسليم نقود او ملك لموظفي او عملاء الدولة ايضاً. حرم استلام الرشوة من المرتشي و لو لم يكن الامر باطل و اجازوا دفع الرشوة من الراشي في موضوع واحد و هو أنه اذا كان ممن يبتغي تثبيت حقه او النيل اليه و اضطر الي دفعها للحصول على حقه. يتم تسليم الرشوة بوصفها انها رشوة و يدفعها الراشي نقوداً او اموالاً مباشرة كما تدفع تحت عطاء موضوع الهبة او معاملات شكلية ايضاً على نحو المحاباة. وصف قانون الجزاء الايراني تقديم نقود او اموالاً لموظف حكومي رشوة بشرط ان ينجز مهمة. و لو ان لم يذكر فقه الشيعة عقوبات للراشي و المرتشي و الوسيط في القيام بها إلا ان العقوبات التي وردت في قوانين الجزاء الايرانيه بالنسبة للمسببي الرشوة و ذكرها القانون تعد تعزيراً شرعياً، لا يمنعه الشرع . لا يملك المرتشي تلك الاموال التي يتسلمها رشوة اذن لا بدد رد نفس المال للراشي و اذا تلفت العين يضمن بدلها مثلياً او قيمياً.

اللغات الرئيسية:

الرشوة - فقه الشيعة - قانون الجزاء - الراشي - المرتشي

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	مبحث اول: تحقیق و بررسی نظریه اول ۳۲
	مبحث دوم: تحقیق و بررسی نظریه دوم و سوم ۳۷
۴۰	گفتار ۲-۱-۲: رشوه در غیر قضاء و حکم نیز رشوه حقیقی است.....
۴۱	بند ۲-۱-۲-۱: عبارات لغویین از معنای رشوه.....
	بند ۲-۲-۱-۲: نظریات برخی از فقهای شیعه در مورد تعمیم موضوع
۴۲	رشوه به غیر حکم و قضاء.....
۴۷	بند ۲-۱-۲-۳: روایات.....
	گفتار ۳-۱-۲: تحقیق و بررسی دو نظریه عمده درباره موضوع رشوه یا
۵۰	تبیین ماهیت واقعی رشوه.....
۵۲	بند ۲-۱-۳-۱: مفهوم وصف.....
۵۵	بند ۲-۱-۳-۲: حمل مطلق بر مقید.....
۶۰	بخش ۲-۲-۲- مصادیق رشوه.....
۶۰	گفتار ۲-۲-۱- اشکال مختلف پرداخت رشوه.....
۶۰	بند ۲-۱-۲-۱- صور پرداخت رشوه از نظر فقه.....
۶۳	بند ۲-۱-۲-۲: صور پرداخت از نظر قانون مجازات اسلامی.....
۶۴	گفتار ۲-۲-۲: معاملات صوری در مقام رشوه.....
۶۴	بند ۲-۲-۲-۱: معاملات صوری از نظر فقه.....
۶۷	بند ۲-۲-۲-۲: معاملات صوری از نظر قانون مجازات اسلامی.....

فصل سوم: حکم رشوه

«ب»

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱

فصل اول: کلیات

بخش ۱-۱: علل و انگیزه‌های رشوه خواری در جامعه	۶
گفتار ۱-۱-۱: ضعف باورهای دینی	۶
گفتار ۱-۱-۲: عامل اقتصادی	۱۰
بخش ۱-۲: آثار و نتایج فردی و اجتماعی رشوه خواری	۱۱
بخش ۱-۳: معنای رشوه	۱۴
گفتار ۱-۳-۱: معنای لغوی	۱۴
گفتار ۱-۳-۲: معنای اصطلاحی	۱۵

فصل دوم: موضوع رشوه

بخش ۱-۲: حقیقت و ماهیت رشوه در فقه شیعه	۱۹
گفتار ۱-۱-۲: رشوه جهت قضاوت و حکم رشوه حقیقی است	۲۱
بند ۱-۱-۲-۱: رشوه دریافت جعل برای قضاوت و دادرسی است	۲۵
بند ۱-۱-۲-۲: رشوه پرداخت چیزی برای ابطال حق یا احقاق باطل است	۲۹
بند ۱-۱-۲-۳: رشوه عبارت از مالی است که راشی برای رسیدن به هدف خود می‌پردازد	۳۰
بند ۱-۱-۲-۴: تبیین مصداق واقعی رشوه در حکم و قضاء	۳۲

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
گفتار ۳-۱-۴: استناد به حکم عقل برای حرمت رشوه.....	۹۶
بخش ۳-۲: شمول ادله حرمت رشوه نسبت به رشا، ارتشاء و واسطه‌گری در رشوه.....	۹۹
گفتار ۳-۲-۱: اطلاق ادله نسبت به حرمت ارتشاء و عمل مرتشی.....	۱۰۱
گفتار ۳-۲-۲: حرمت واسطه‌گری در رشوه.....	۱۰۳
گفتار ۳-۲-۳: بررسی ادله حرمت رشوه نسبت به رشا و راشی.....	۱۰۴
بند ۳-۲-۳-۱: پرداخت رشوه برای رسیدن به هدف باطل.....	۱۰۴
بند ۳-۲-۳-۲: پرداخت رشوه برای رسیدن به حق.....	۱۰۵
مبحث اول: جواز پرداخت رشوه برای رسیدن به حق به صورت مطلق.....	۱۰۵
مبحث دوم: جواز پرداخت رشوه برای رسیدن به حق در صورت اضطرار.....	۱۰۷
قسمت اول: ماهیت اضطرار.....	۱۰۷
قسمت دوم: اضطرار در پرداخت رشوه.....	۱۰۸
بخش ۳-۳: حکم معاملات صوری در مقام رشوه.....	۱۱۲
گفتار ۳-۳-۱: حکم هدیه به قصد رشوه.....	۱۱۳
بند ۳-۳-۱-۱: فرق رشوه با هدیه به قصد رشوه.....	۱۱۳
بند ۳-۳-۱-۲: ادله حرمت هدیه به قصد رشوه.....	۱۱۴
مبحث اول: هدیه به قصد رشوه به تنجیح مناط در حکم رشوه است.....	۱۱۴
تحقیق و بررسی.....	۱۱۵
مبحث دوم: روایات.....	۱۱۶

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
بخش ۳-۱: ادله حرمت رشوه.....	۷۱
گفتار ۳-۱-۱: حکم رشوه در قرآن کریم.....	۷۱
بند ۳-۱-۱-۱: استدلال به آیه ۱۸۸ سوره بقره.....	۷۱
اشکال در استدلال به آیه برای حرمت رشوه و پاسخ آن.....	۷۳
بند ۳-۱-۱-۲: استدلال به آیات ۴۲، ۶۲ و ۶۳ سوره مائده.....	۷۷
گفتار ۳-۱-۲: حکم رشوه در سنت.....	۸۰
بند ۳-۱-۲-۱: روایات مطلقه که دلالت بر حرمت رشوه در حکم و غیر.....	۸۱
حکم و قضاء دارند.....	۸۱
بند ۳-۱-۲-۲: روایاتی که دلالت بر حرمت رشوه در حکم و قضاء.....	۸۴
دارند.....	۸۴
تحقیق و بررسی.....	۸۶
بند ۳-۱-۲-۳: روایاتی که دلالت بر حرمت رشوه در غیر حکم و قضاء.....	۸۹
دارند.....	۸۹
مبحث اول: روایاتی که تصریح به حرمت رشوه در غیر حکم و قضاء.....	۸۹
دارند.....	۸۹
مبحث دوم: مفهوم موافق ادله حرمت هدیه به عمال.....	۹۰
مبحث سوم: دریافت مال در غیر حکم و قضاء از مصادیق حرمت اکل مال به.....	۹۲
باطل می‌باشد.....	۹۲
گفتار ۳-۱-۳: اجماع.....	۹۴
تحقیق و بررسی.....	۹۵

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۴۵	گفتار ۴-۲-۳: عنصر معنوی.....
۱۴۶	گفتار ۴-۲-۴: مجازات مرتشی.....
۱۴۸	بند ۴-۲-۱-۴: تشدید مجازات ارتشاء.....
۱۴۹	بند ۴-۲-۲-۴: تخفیف مجازات مرتشی.....
۱۵۰	بند ۴-۲-۳-۴: معاونت در جرم رشوه.....
۱۵۰	گفتار ۴-۲-۴: شروع به جرم ارتشاء.....
۱۵۱	بخش ۴-۳: عناصر تشکیل دهنده جرم رشا.....
۱۵۱	گفتار ۴-۳-۱: عنصر قانونی.....
۱۵۲	گفتار ۴-۳-۲: عنصر مادی.....
۱۵۵	گفتار ۴-۳-۳: عنصر معنوی جرم رشا.....
۱۵۵	گفتار ۴-۳-۴: مجازات رشا.....
۱۵۶	بند ۴-۳-۱-۴: تخفیف مجازات راشی.....
	بند ۴-۳-۲-۴: عفو از مجازات در صورت اضطرار در پرداخت
۱۵۷	رشوه.....

فصل پنجم: ضمان در رشوه

۱۶۵	بخش ۵-۱: مفهوم و منبأ ضمان.....
۱۶۵	گفتار ۵-۱-۱: مفهوم ضمان.....
۱۶۵	گفتار ۵-۱-۲: ملاک بحث.....
۱۶۶	گفتار ۵-۱-۳: منبأ ضمان در رشوه.....

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
گفتار ۳-۳-۲: حکم معاملات محاباتی در مقام رشوه	۱۱۹
بخش ۳-۴: حکم دریافت جعل بر قضاوت	۱۲۱
گفتار ۳-۴-۱: جواز دریافت	۱۲۱
گفتار ۳-۴-۲: تفصیل در جواز	۱۲۳
گفتار ۳-۴-۳: نظر مشهور فقهای امامیه	۱۲۴

فصل چهارم:

رشا و ارتشاء در حقوق کیفری جمهوری اسلامی ایران

بخش ۴-۱: کلیات ۱۲۷

گفتار ۴-۱-۱: حیثیت جرم رشوه	۱۲۷
گفتار ۴-۱-۲: تعریف قانونی رشوه و مبنای فقهی آن	۱۲۸
گفتار ۴-۱-۳: مبنای شرعی مجازات تعیین شده برای عاملین رشوه	۱۳۲
بند ۴-۱-۳-۱: ماهیت تعزیر	۱۳۳
بند ۴-۱-۳-۲: مبنای تعزیر	۱۳۴
بخش ۴-۲: عناصر تشکیل دهنده جرم ارتشاء	۱۳۸
گفتار ۴-۲-۱: عنصر قانونی	۱۳۸
گفتار ۴-۲-۲: عنصر مادی	۱۴۰
بند ۴-۲-۲-۱: فعل مرتکب	۱۴۰
بند ۴-۲-۲-۲: سمت مرتشی	۱۴۲

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۷۰	بخش ۵-۲: صور ضمان در رشوه
۱۷۰	گفتار ۵-۲-۱: بذل به صورت رشوه
۱۷۱	بند ۵-۲-۱-۱: قول به ضمان در رشوه
۱۷۲	بند ۵-۲-۱-۲: قول به عدم ضمان در رشوه
۱۷۵	گفتار ۵-۲-۲: ضمان در هبه به قصد رشوه
۱۷۸	گفتار ۵-۲-۳: ضمان در معاملات صوری در مقام رشوه
۱۸۱	گفتار ۵-۲-۴: اختلاف دافع و قابض
۱۸۳	بخش ۵-۳: مجازات ضبط مال الرشوه
۱۸۷	نتیجه

مقدمه

رشوه دادن و رشوه گرفتن و به عبارت دیگر رشا و ارتشاء از جرائمی است که همواره فراراه جوامع انسان بوده و در هر جامعه‌ای به اشکال و صور گوناگون بروز و ظهور یافته است و به تبع آن جوامع مختلف نیز قوانین و مقرراتی برای مقابله و مهار آن وضع و اجراء می‌کردند. تحولات و پیشرفتهایی که امروزه در جوامع انسانی روی داده باعث پیچیده‌تر شدن روابط فردی و اجتماعی، گسترش خواستها و مطالبات انسانها و به تبع آن افزایش ارتباط و نیاز آنها به یکدیگر و به دستگاههای حکومتی شده است. برای پاسخگویی به این نیازها دستگاههای اداری و حکومتی نیز در کم و کیف خود گسترش یافته‌اند و همین امر خود موجب گسترش و تنوع رشا و ارتشاء در تعاملات مردم با این دستگاهها شده است. اگر در گذشته رشا و ارتشاء به صورت یک عمل فردی و یا بین فرد و دستگاه قضایی و حکومتی و محدود به مرزهای جغرافیایی کشورها بوده، امروزه در بسیاری از موارد ماهیتی گروهی و سازمان یافته پیدا کرده است و حتی محدود به مرزهای جغرافیایی هم نبوده بلکه با افزایش ارتباطات میان دولتها، در سطح روابط میان آنها مطرح می‌باشد.

دو عامل مهم در رشوه وجود دارد که هم شناسایی و کشف جرم رشوه و همچنین شناسایی و تمایز مصادیق رشوه از غیر آن به آسانی امکان‌پذیر نبوده و به تبع آن شناسایی، تعقیب و مجازات راشی و مرتشی را دچار مشکل می‌کند. عامل اول اینکه رشوه گناه و جرمی است که در اکثر موارد به صورت پنهانی و در خفاء انجام می‌گیرد و علاوه بر آن چون سود و منفعت متقابل برای راشی و مرتشی دارد معمولاً جرم بعد از توافق میان آنها تحقق یافته و به همین جهت از سوی هیچ یک از آنها به مقامات قانونی اعلام نمی‌گردد. عامل دوم اینکه چون رشا و ارتشاء از نظر دین و وجدان عمومی و عرف جامعه نیز امری مذموم و ناپسند است

و علاوه بر آن راشی و مرتشی برای توجیه عمل خود و فرار از تعقیب و مجازات، در بسیاری موارد به صورت مستقیم اقدام به رشا و ارتشاء نمی‌نمایند بلکه در اغلب موارد رشوه به اشکال و صور گوناگونی همچون هبه یا هدیه، معاملات صوری و ظاهری، شیرینی و حق الزحمه و غیره پرداخت می‌گردد که ماهیتی جز رشوه ندارند.

حرمت رشوه و نهی از رشا و ارتشاء مدنظر شارع مقدس اسلام بوده و فقهای شیعه بر حرمت آن اجماع دارند و از منابع استنباط احکام اسلامی برای حرمت آن اقامه دلیل نمودند تا جایی که می‌توان گفت که در حرمت رشوه در اسلام هیچ اختلاف نظری وجود ندارد. لیکن با وجود اتفاق نظر در حکم رشوه در موضوع و مصادیق آن اختلاف نظر وجود دارد.

آراء و اقوالی که درباره موضوع رشوه در فقه شیعه وجود دارد با توجه به روایاتی که در این زمینه وارد شده‌اند و معانی لغوی رشوه در کتابهایی که به شرح و تفسیر لغات روایات پرداخته‌اند و همچنین با در نظر گرفتن عبارات فقهای شیعه در مورد رشوه، در دو دیدگاه جداگانه قابل بررسی می‌باشد.

دیدگاه نخست در مورد موضوع رشوه که نظر اکثر فقهای شیعه و شاید بتوان گفت که نظر مشهور می‌باشد، این است که رشوه در حکم و در مقام قضاوت مصداق دارد. به عبارت دیگر موضوع رشوه جایی است که مالی برای صدور حکم و قضاوت میان متحاکمین پرداخت شود.

البته طبق این دیدگاه که متعرض رشوه در حکم و قضاء شده‌اند باز به نوعی در تعیین مصداق واقعی رشوه اختلاف نظر وجود دارد و آراء متفاوتی در این زمینه ارائه شده است. در این مورد یک نظر این است که رشوه پرداخت جعل جهت اصل قضاوت و حکم می‌باشد.

یعنی رشوه مالی است که به قاضی جهت صدور حکم بین متخاصمین پرداخت

می‌گردد.

نظر دوم اینکه رشوه چیزی است که برای ابطال حق یا احقاق باطل به قاضی پرداخت می‌گردد و بالاخره نظر دیگر این است که رشوه مالی است که به قاضی یا حاکم پرداخت می‌گردد به جهت اینکه راشی به هدف خود که صدور حکم برای او به حق یا باطل می‌باشد، برسد.

دیدگاه دوم در مورد موضوع رشوه این است که اگر چه دادن مال یا چیز دیگر جهت صدور حکم به نفع باذل آن به حق یا باطل، از مصادیق رشوه محسوب می‌شود ولی رشوه اختصاص به قضاوت و حکم ندارد بلکه اعم از آن می‌باشد و شامل رشوه در غیر حکم و قضاء و به عبارت دیگر رشوه به عمال حکومتی یا کارمند دولت نیز می‌گردد. مهمترین هدف این پایان نامه تبیین حقیقت و ماهیت رشوه می‌باشد که در این مقام سعی شده است که با تحقیق و بررسی ادله موجود درباره رشوه، موضوع و مصداق واقعی رشوه از دیدگاه فقه شیعه به تناسب توانایی ناچیز نگارنده معلوم گردد.

از طرفی دو عامل وجود دارد که به نظر اینجانب بررسی تطبیقی این پایان نامه را با آنچه که در قانون مجازات اسلامی درباره رشوه آمده، ضروری می‌سازد.

در قانون یاد شده آمده که پرداخت هر نوع وجه یا مال یا سند پرداخت وجه یا مال به هر یک از مستخدمین دولتی اعم از قضایی و اداری برای انجام دادن کاری که مربوط به تشکیلات و وظائف آنهاست، در حکم رشوه می‌باشد. همچنین مجازات هایی از قبیل حبس، شلاق، انفصال دائم و موقت از خدمت و ضبط وجه یا مال الرشوة به نفع دولت پیش بینی شده است.

از مصادیقی که در قانون یاد شده برای رشوه ذکر شده استنباط می‌گردد که رشوه در حکم و قضاء تنها یکی از مصادیق رشوه می‌باشد در حالی که اکثر فقهای شیعه در رابطه با رشوه تنها متعرض رشوه در حکم و قضاء شده‌اند. نه تنها تعریفی

از رشوه در قانون مجازات اسلامی وجود ندارد بلکه از رشا و ارتشاء نیز در قانون یاد شده تعریف صریحی به عمل نیامده است. به همین جهت این سوال وجود دارد که از نظر قانون موضوع رشوه اختصاص به قضاء دارد یا اینکه اعم از آن می‌باشد و شامل رشوه در غیر حکم نیز می‌گردد؟

عامل دیگری که ضرورت مطالعه تطبیقی را ایجاب می‌کند مجازات‌هایی است که برای راشی و مرتشی و رایش پیش بینی شده است. فقهای شیعه در بحث از رشوه اشاره‌ای به مجازات راشی و مرتشی ندارند و تنها به ضمان موجود در رشوه اشاره کرده ولی ضمان مرتشی را نسبت به راشی می‌دانند. در قانون مجازات اسلامی به عنوان یکی از مجازات‌ها ضبط وجه یا مال الرشوة به نفع دولت پیش بینی شده است و تنها در صورتی که راشی مضطر به پرداخت رشوه بوده و یا پرداخت آن را به مقامات ذی صلاح اعلام کرده باشد، مال الرشا به او عودت داده می‌شود. بنابراین در این پایان نامه سعی شده که با بررسی و تحقیق درباره رشوه علاوه بر روشن شدن موضوع رشوه در فقه، بحثی تطبیقی نیز با قانون موجود انجام شود. نکته‌ای که در اینجا ذکر آن ضروری به نظر می‌رسد این است که یکی از اهداف مهم در نگارش این پایان نامه و پرداختن به موضوع رشوه علاوه بر به روز بودن این بحث و مبتلا بودن جامعه به این مشکل، کمبود منابعی بوده که نگارنده درباره موضوع رشوه احساس کرده است. تا آنجایی که بنده در این زمینه تحقیق کردم منبع جامع و کاملی که شامل ابعاد مختلف رشوه باشد، پیدا نکردم.